

GEO PARK

Nordvestjylland

Lemvig Sødal her er udformet af gletsjerfloden under isen. Foto: DN Lemvig.

Hævet havbund med Veserne nedenfor moræneskrænten ved Engbjerg Kirke. Foto: DN Lemvig.

GEOPARK – Nordvestjylland.

Et kort notat, der beskriver nogle begrundelser for, hvorfor!

Hvad er en GEOPARK?

Tekstafsnit fra artikel skrevet af geolog Anette Petersen, tidl. Plan- og Udviklingskonsulent i Region Sjælland. *Er skrevet i kursiv.*

”Men hvad er en geopark? (Fra: Petersen A., 2011)

En geopark er et naturskønt område med en geologisk arv af særligt geovidenskabelig betydning, som samtidig har en rækkevidde, som integrerer andre naturscenarier og seværdigheder samt kulturelle interesser i et unikt naturområde.

En geopark beskytter den geologiske arv, er grundlag for geovidenskabelig forskning og formidling og bidrager til den lokale udvikling i området ved udvikling af geoturisme.

Et nyt koncept inden for naturområder er i hastig vækst over hele Verden – geoparker. Efter bare 10 år er der nu udpeget 77 geoparker, og flere er undervejs. Heriblandt GeoPark Odsherred der som den første i Danmark arbejder hen imod at blive optaget som en geopark under UNESCO og således om at blive en del af den globale familie, som arbejder for at beskytte den geologiske arv og gennem involvering af den lokale befolkning at skabe udvikling og vækst gennem geoturisme.

Begrebet “geopark” er ganske nyt og blev i 2000 indført inden for naturområder. Ligesom naturpark og nationalpark er geopark ikke et beskyttet begreb, og det anvendes i dag i en række forskellige sammenhænge.

Men nogle geoparker er certificeret som EGN-geoparker eller GGN-geoparker, hvilket er en kvalificering af geoparkerne i overensstemmelse med standarder som varetages af UNESCO. EGN står for: European Geopark Network og en GGN-geopark er samtidig en del af det globale netværk (Global Geopark Network). Antallet af certificerede geoparker har været i kraftig vækst, siden begrebet blev introduceret første gang i år 2000.”

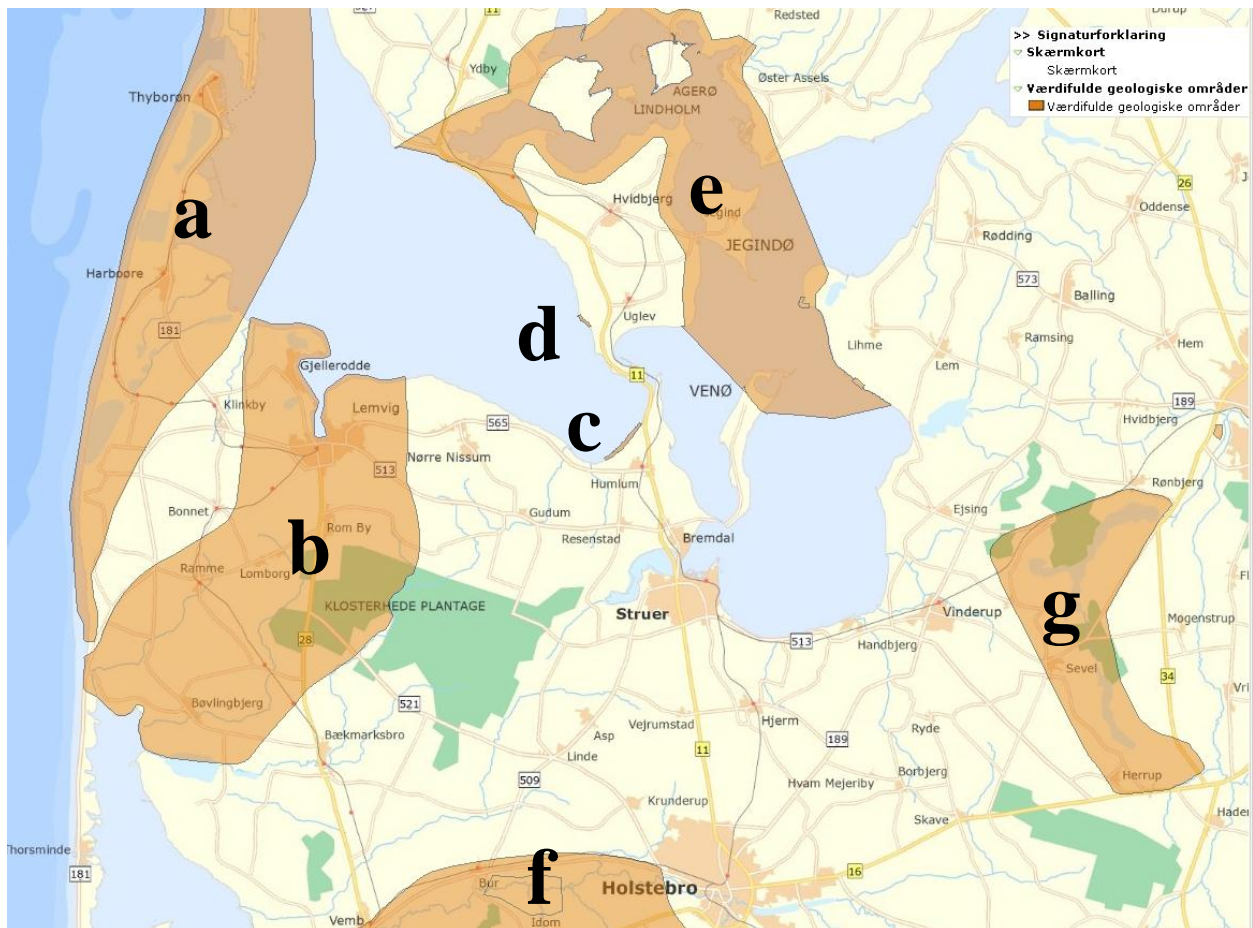
Bovbjerg med Bovbjerg Fyr. Foto: Finn Gade, som har stillet det til rådighed for Fremtidens Natur i Lemvig kommune

Hvad er det videnskabelige grundlag for en GEOPARK Nordvestjylland ?

Figur 1:

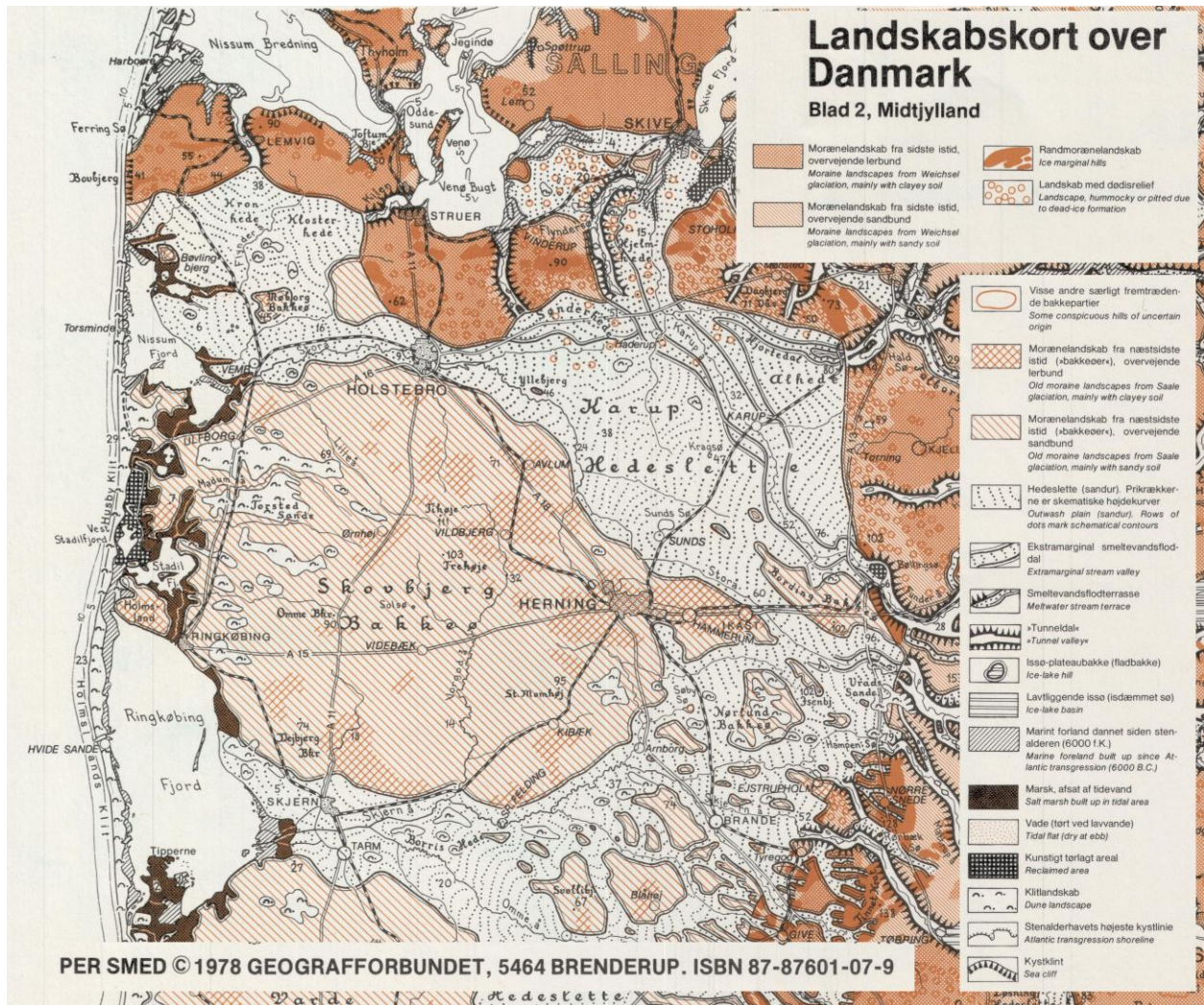
Miljøministeriets/Naturstyrelsens hjemmeside hvor kortet: *Nationale Geologiske Interesseområder*, viser de spændende geologiske steder i Lemvig og Struer Kommuner.

Miljøministeriet har sat fokus på ca. 200 nationale geologiske interesseområder, der tilsammen dokumenterer landets geologiske historie.

- Thyborøn – Engbjerg – Bovbjerg strækningen hvor Bovbjergskrænterne er udpeget som 1 af de kun 38 GeoSites, der er udpeget i Danmark.
- Kronhede og Lem Vig en unik glacial landskabsserie.
- Toftum Bjerge, der med sine lagserier fra flere istider er meget interessant.
- Odby Klint, med sit kystprofil i Danien-kalk og glaciale aflejringer, der er lokaliseret over en salt-horst.
- Kås Bredning – Skibsted Fjord, der omfatter spændende kyststrækninger, der giver et rigtig godt billede af Limfjordens kystlandskaber. Bl.a. er Klovvig på det nordlige Venø et typeområde for en lagune omsluttet af et såkaldt vinkelforland.
- Bur – Skovbjerg Bakkeø. Stejlskrænten ved BUR har stor værdi, fordi den med sin markante udformning, er et meget illustrativt eks. på smaltvandssedimenternes erosive påvirkning af bakkeøen.
- Flyndersøområdet – er en smeltvandsslette fra afsmeltningen fra Hovedopholdslinien. Sletten, Hjelm Hede, har en markant dødistopografi, bl.a. Flynder sø og Stubbergård sø.

Figur 2: Istidslandskabet som blev skabt under den seneste istid Weichel-istiden (100.000 – 10.000 år f. Kr.)

Figur 3 - 5 tegninger, der viser afsmeltning og de landskaber som det medførte i Nordvestjylland.

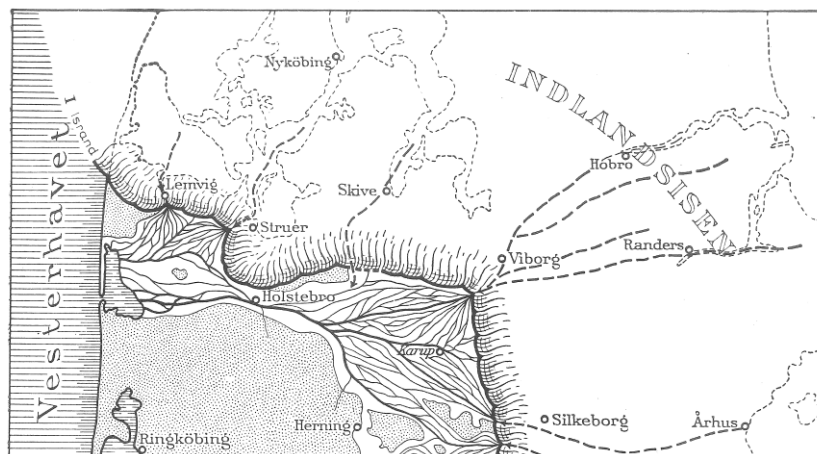

Fig. 58. Isen står ved hovedstilstandslinien (I). Karup Hedelette dannes, og smeltvandet har afløb gennem Holstebro dalen. Stiplede linier: tunneldale, tætprykkede arealer: bakkeøer. Hedeletter uden signatur. (Efter D. G. U.).

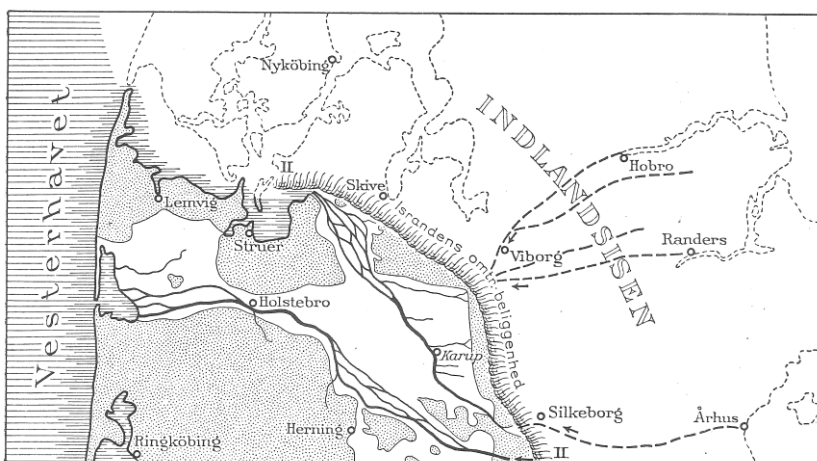
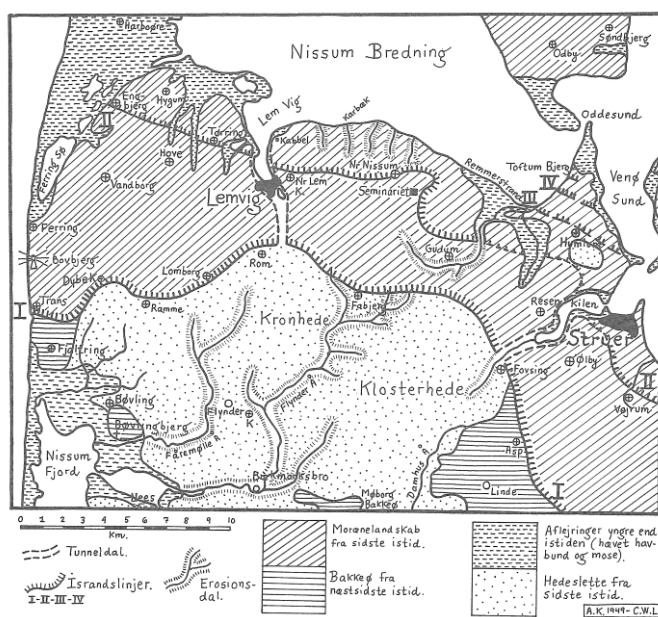

Fig. 59. II. Isranden har trukket sig tilbage, og det vestlige Limfjordsområde er blevet isfrit. Smeltevandet har fået nyt afløb gennem Karupdalen til Limfjorden. Hjelms Hede dannes.

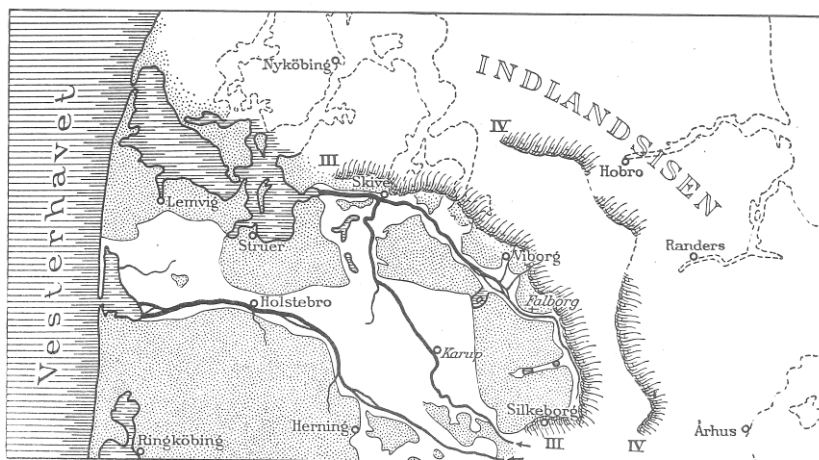

Fig. 60. III og IV. Smeltevandet løber gennem Falborgdal og forener sig før udløbet i Limfjorden vest for Skive med Karupfloden. Hedesletterne ved Viborg dannes.

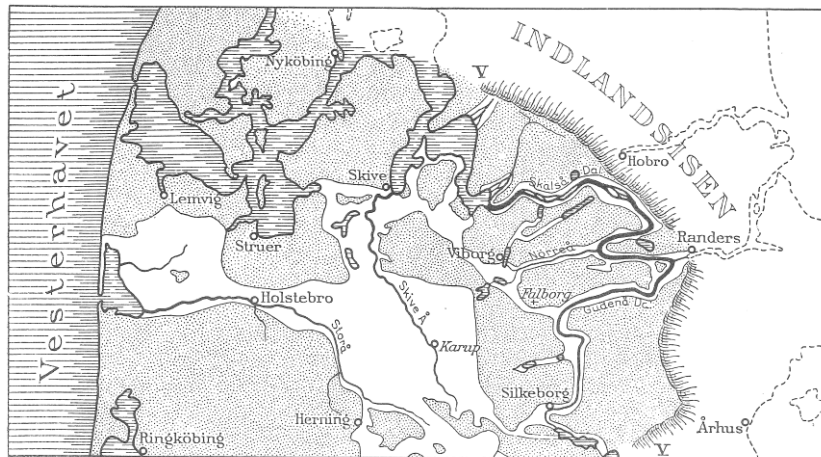

Fig. 61. V. Isranden er rykket endnu længere tilbage. Smelttevandet forlader Falborg-dalen og udformer Gudenå-Skalsådal, der udmunder i Hjarbæk Fjord. Holstebro- og Karupfloderne bliver til åer.

Besøgssteder, der allerede er tilgængelige for publikum i dag

De giver ikke de lokale eller turisten en oplevelse af at befinde sig i en GEOPARK.

- 1 Møborg (*Bakkeø*), Møborg Bavnehøj, Naturstyrelsens grusgrav med blotlagt skrænt, der beskriver 4 mellemistider; spændende planter, gammelt egekrat; shelter- og bålplads.

- 1a: Skovbjerg **Bakkeø** v. BUR. Kanofart og primitiv lejrplads. Skærum Mølle m. inddæmninger og Lilleåens genslyngede udløb.
- 2 Klosterheden (**smeltevandssletten**), Rom flyveplads med grusgravene lige nord for den tidligere gletsjerport, Møllesøen og hedestrækningerne lige øst for
- 3 Bovbjerg (**israndslandskab, kysten**) og dens materialer både før og efter den sidste istid og den (**nutidige kystbeskyttelse**)
- 4 Engbjerg Kirke (**hævede landskaber**) (stenalderhavet, hævet havbund)
- 5 Tangerne (Harboøre, Agger ((Nationalpark Thy))
- 6 Gjellerodde og Lem Vig; (**hævet havbund og gletsjerfloden samt det flotte landskab omkring israndslinierne**)
- 7 Lemvig Sødal, (**gletsjerflodens landskab og dalen op til gletsjerporten**)
- 6 Kappel fredningen - Bauehøj – Nr. Lem (**israndslandskabet**)
- 8 Nørre Nisum bl.a. Gejlgård Bakke (**israndslinie**)
- 9 Å-mølle/Jeppes Led, (**den kulturbetingede brug af et istidslandskab**)
- 10 Toftum Bjerge med (**kystklintens**) flotte geologiserier
- 11 Gudum (**hatbakker og smeltevandsdalen**); Gudum Kloster / Klostermølle, (**den kulturbetingede brug af et istidslandskab**)
- 12 Kilen/ Kjærgårdsmølle (**gletsjerflodlandskabet og dalen op til gletsjerporten og israndslandskabet**)
- 13 Venø (**moræne, marine landskaber**)
- 14 Oddesund, (**hævet havbund**)
- 15 Odby Klinten med (**blotlagt lag af Danium kalken**) samt nærliggende kalkgrav og kalkbrændeovne.
- 16 Thyholm, (**morænelandskabet**)
- 17 Skibsted Fjord (**Marint forland – hævet havbund**).
- 18 Nr. Vosborg, Skærum Bro og Mølle (**Hævet havbund – bakkeø**).
- 19 Hjerl- og Hjælm heder (**smeltevandsslette m. dødishuller**).

Kategorier af naturområder

Der er mange eksempler på typer af naturudpegninger.

Den præcise baggrund for udpegningerne er forskellig og kan indebære forskellig grad af beskyttelse, hvoraf nogle kan være lovmæssigt ophængt. Den type udpegning, som der har været størst opmærksomhed på i Danmark de seneste år, er nok udpegningen af de foreløbige 5 nationalparker, hvoraf tre nu er blevet indviet.

IUCN-Kategori	Betegnelse	Formål med beskyttelsen
Ia	Naturreservat	Beskyttet hovedsagelig med henblik på videnskaben
Ib	Vildmarksområde	Beskyttet hovedsagelig med henblik på vildmarksbeskyttelse
II	Nationalpark	Beskyttet hovedsageligt med henblik på beskyttelse af økosystemer og rekreation
III	Naturmonument	Beskyttet hovedsageligt med henblik på bevarelse af særlige naturlige karakteristika
IV	Habitat/Artsforvaltningsområde	Beskyttet hovedsageligt med henblik på bevarelse af arter og deres leveområder
V	Beskyttet landskab (på land eller hav)	Beskyttet hovedsageligt med henblik landskab/ landskabsbevaring og rekreation
VI	Beskyttet område med ressourceudnyttelse	Beskyttet hovedsageligt med henblik på en bæredygtig udnyttelse af naturlige økosystemer

(Kilde: IUCN, hvor kategorierne er mere udførligt beskrevet end her. (Grafik: UVH))

Der findes internationale systemer til at kategorisere og systematisere de forskellige naturudpegninger. Et af dem er fra IUCN, International Union for Conservation of Nature, som har opstillet en række af kategorier for forskellige, beskyttede naturområder.

Det er ikke altid muligt at indføre de nationale naturområder under IUCN's kategorier, og i Europa er der det særlige forhold, at meget er kulturlandskab, og at der er tæt befolket. Men det ligger uden for dette notat at redegøre nærmere for disse forskelle og forhold.

De regionale naturparker, som Region Sjælland har arbejdet med at definere, skal dog som udgangspunkt henregnes til IUCN's kategori V (se tabel ovenfor).

UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization), som er FN's organisation for uddannelse, kultur, kommunikation og videnskab, har givet ophav til yderligere tre typer af områdeudpegninger.

Hvad er ambitionsniveauet ?

Vi satser selvfølgelig på at blive certificeret under UNESCO!

Det er med andre ord også geoparkens formål, at lokalbefolkningen atter kan værdsætte områdets kulturarv og deltage aktivt i områdets kulturelle revitalisering som en helhed. Det gør den ved at bidrage til:

- at beskytte den geologiske mangfoldighed
- at formidle den geologiske arv til den brede offentlighed
- at støtte en bæredygtig økonomisk udvikling af geoparkens område, primært gennem udvikling af geoturisme

For at kunne blive optaget i EGN/GGN stilles der desuden krav om at geoparken:

- skal have klart definerede grænser og have et tilstrækkeligt areal til ægte territorial økonomisk udvikling

- skal omfatte et vist antal geologiske lokaliteter af særlig betydning med hensyn til deres videnskabelige kvalitet, sjældenhed, æstetisk appel eller uddannelsesmæssige værdi
- at lokaliteterne også skal repræsentere arkæologiske, økologiske, historiske eller kulturelle interesser
- skal udvikle og eksperimentere med metoder til at bevare den geologiske arv
- skal arbejde inden for EGN/GGN til fremme af netværkets udvikling og samhørighed
- skal arbejde med lokale virksomheder for at fremme og støtte etableringen af nye biprodukter i forbindelse med den geologiske arv i en fælles ånd med de andre EGN/GGN medlemmer

Afgrænsningen af området.

Den endelige afgrænsning bør en bredt sammensat arbejdsgruppe definere og afgøre bl.a. via et gennemarbejdet og grundigt fagligt oplæg.

Udviklingspotentiale og inddragelse af andre offentlige instanser, partnerskaber m.fl.

Lemvig og Struer Kommuner; Turistforeningerne; Museerne; Århus Universitet – Geologisk Institut; Gymnasierne, Via University; Skærum Mølle (Folkeuniversitetet), Naturstyrelsen Vestjylland; Kystdirektoratet; Kommunernes Grønne Råd herunder Danmarks Naturfredningsforenings afdeling i Lemvig og Struer og Friluftsrådet, Landbrugets Samfundskontakt m.fl.; Region Midt, RealDania- Nr. Vosborg, Fonde, ”Større private firmaer” f.eks. Cheminova (salthorsten), Thyborøn Havn, m.fl.

GEOPARKENS specielle besøgs- og oplevelsescentre med guider tilknyttet kunne bl.a. blive: Kystcenter Thyborøn og Naturskolen ved Kjærgårds Mølle, Odde Sund infocenter, Hjerl Hede m.fl..

“Geoparker drejer sig ikke kun om bjergarter og geomorfologi – de drejer sig om mennesker. Det er afgørende, at de (mennesker) bliver involveret – vi ønsker, at så mange mennesker som muligt kommer ud og oplever og nyder geologien i området.

Vores mål er at maksimere geoturisme (...) til fordel for den lokale økonomi og at hjælpe folk til at forstå udviklingen af deres lokale landskab”. (Modificeret efter: Chris Woodley-Stewart, Geopark Manager, North Pennines AONB, United Kingdom).

Hvad kendetegner GEOPark Nordvestjylland i den kulturhistoriske sammenhæng ?

Nyttige Links:

* www.odsherred.dk/page5328.aspx

* www.naturstyrelsen.dk/Planlaegning/Planlaegning_i_det_aabne_land/GeologiskeInteresser/.

* www.fredninger.dk

Venø, vestkysten. Foto: Struer Kommune.

Toftum Bjerge. Foto: Struer Kommune.

Kilen, vest for Struer by, udformet af gletsjerfloden under isen. Foto: Struer Kommune

Dette notat er udarbejdet af:

John Clausen, Danmarks Naturfredningsforening Lemvig afd. i et tæt samarbejde med

Anders Holm, Lemvig Kommune og afdelingsleder Karen Barfod, Via University, Nr. Nissum med støtte af planchef Bjarke Danvig, Struer Kommune og input fra en række workshopdeltagere på Hindsels den 7. sept. samt Jørgen Drøschler, Kortafdelingen, Lemvig Kommune og Finn Just, Kortafdelingen, Struer Kommune.

